

Advies nr. 2023/24 van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH) over de bijdrage van het georganiseerd maatschappelijk middenveld over de Staten-Generaal van de Rechtvaardige Transitie, uitgebracht tijdens de plenaire vergadering van 16/10/2023.

Advies uitgebracht op initiatief van de NHRPH.

1. ADVIES BESTEMD

- ❑ Voor opvolging aan mevrouw Zakia Khattabi, Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame Ontwikkeling en Green Deal,
- ❑ Ter informatie aan de heer Alexander De Croo, Eerste Minister
- ❑ Ter informatie aan mevrouw Karine Lalieux, Minister van Pensioenen en Maatschappelijke Integratie, belast met Personen met een Handicap, Armoedebestrijding en Beliris
- ❑ Ter informatie aan Unia
- ❑ Ter informatie aan het UNCRPD-coördinatiemechanisme
- ❑ Ter informatie aan de federale ombudsman

2. ONDERWERP

België heeft zich ertoe verbonden om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn. Van september 2022 tot maart 2023 werden gegevens verzameld en besprekingen gehouden met het georganiseerd maatschappelijk middenveld (vakbonden, werkgevers, ngo's, enz.). Het Federaal Instituut voor duurzame ontwikkelingen heeft de ideeën en aanbevelingen gebundeld in een [rapport](#).

Dit rapport werd vijf adviesraden en instellingen bevoegd voor specifieke thema's voor advies voorgelegd.

De NHRPH werd niet gevraagd een advies uit te brengen. Gelet op de fundamentele veranderingen die de rechtvaardige transitie ook voor

personen met een handicap met zich meebrengt, is de NHRPH van oordeel dat het absoluut noodzakelijk is om een advies op eigen initiatief uit te brengen.

3. ANALYSE

Het werk werd opgedeeld in 4 fasen.

1. Fase 1: raadpleging van de belanghebbenden (memoranda)
 - a. identificeren van de belanghebbenden: vakverenigingen, werkgevers en maatschappelijk middenveld;
 - b. versturen van een vragenlijst en deze online beschikbaar stellen, zodat diegenen die niet eerder werden geïdentificeerd die kunnen invullen.
2. Fase 2: voorbereiding van het Forum
 - a. interview van 19 actoren uit de academische wereld, Europese instellingen, bedrijvenkoepels, vakbonden, ngo's (lijst pagina 29);
 - b. identificeren van 5 uitdagingen (pagina 29):
 - potentiële impact van de ecologische transitie op werkgelegenheid;
 - moeilijkheid om de verschillende actoren samen te brengen om het gesprek te voeren over de vele kwesties die op het spel staan;
 - moeilijkheid om de voorbeelden van andere landen op België toe te passen gelet op zijn bijzonder federalisme: risico om bepaalde sectoren of structuren te discrimineren die niet over de nodige omstandigheden beschikken om deze *best practices* toe te passen;
 - financiering van de rechtvaardige transitie in de context van de veelheid van verschillende machtsniveaus;
 - verschil dat blijft bestaan tussen economische ontwikkeling en ecologische transitie.
 - c. Identificatie van de 4 middelen om deze 5 uitdagingen aan te gaan:
 - planning;
 - participatie;
 - financieringsbronnen, met name het belang van Europese transitiefondsen;
 - institutionele coördinatie op meerdere niveaus: om de hindernissen van het Belgische institutionele systeem te overstijgen, moet het transversale karakter van de bevoegdheden op verschillende machtsniveaus worden bevorderd.
3. Fase 3: organisatie van de rondetafelgesprekken
 - a. Forum georganiseerd op 14 en 28 maart 2023;
 - b. waarbij 100 vertegenwoordigers van het verenigingsleven, de werkgevers en de vakbonden werden samengebracht;
 - c. 28 rondetafelgesprekken georganiseerd rond 4 systemen:
 - landbouw en voeding;

- zorg;
 - mobiliteit en transport;
 - gebouwenstock.
- d. ... en 7 aandachtspunten:
- werkgelegenheid;
 - onderwijs en opleiding;
 - financiering en investeringen;
 - hulpbronnen en energie;
 - gender;
 - armoedebestrijding;
 - internationale solidariteit.
- e. op basis van een methodologie ter bevordering van de participatie
- f. Het doel was om de kwesties, aandachts- en convergentiepunten te identificeren en de te nemen maatregelen te richten op het bereiken van de doelstellingen tegen 2050. **Uit het rapport blijkt dat in geen enkele fase, op geen enkel gebied, rekening is gehouden met de uitdagingen van de inclusie van personen met een handicap (PMH).**

4. Fase 4: afrondende conferentie in november 2023 en goedkeuring van maatregelen.

4. ADVIES

A. Wat betreft de methodologie

De NHRPH was niet op de hoogte van het raadplegingsproces voor 2022-2023 en heeft dus niet de mogelijkheid gehad zijn visie, gedachten en aanbevelingen te formuleren.

De NHRPH is de [officiële federale adviesraad m.b.t. personen met een handicap](#). De NHRPH brengt regelmatig adviezen, positienota's en memoranda uit over een hele reeks aspecten van het leven van personen met een handicap. Op verschillende momenten van de huidige legislatuur heeft de Ministerraad zich ertoe verbonden de NHRPH te betrekken bij het denkwerk en de besluitvorming; voor een onderwerp als dat van de klimaatuitdagingen had dit zonder enige aarzeling het geval moeten zijn.

De NHRPH had dus moeten worden geïdentificeerd als essentiële gesprekspartner over handicapkwesties. De NHRPH wijst erop dat geen enkele persoon die is opgenomen in de lijst met 19 ondervraagde actoren uit de academische wereld, Europese instellingen, bedrijvenkoepels, vakbonden, ngo's een diepgaande kennis had over handicapsituaties. De NHRPH had uitgenodigd moeten worden voor de workshops of gehoord moeten worden.

Dit wijst op een totaal gebrek aan belangstelling voor een aanzienlijke bevolkingsgroep. Het risico is dan ook zeer groot dat de prioriteiten en maatregelen die zullen worden genomen geen rekening zullen houden met de rechten en behoeften van personen met een handicap.

Ter herinnering: personen met een handicap vertegenwoordigen **minstens 12% van de Belgische bevolking**. Dit is dus een grote bevolkingsgroep.

Op te merken valt het feit dat het online plaatsen van de oorspronkelijke enquête niet garandeert dat alle organisaties er kennis van nemen. Dit is in het bijzonder het geval voor organisaties voor PMH: het handicapgebied omvat alle aspecten van het leven in de samenleving en het is onmogelijk om alles wat op het internet wordt gepubliceerd voortdurend te volgen.

De NHRPH betreurt dat hij niet kan deelnemen aan de Conferentie van 8 en 9 november 2023. De NHRPH zou eraan herinnerd hebben dat de behoeften van PMH moeten worden geïdentificeerd in **alle levensdomeinen en dat de rechtvaardige transitie de uitdagingen in verband met de inclusie van PMH niet mag negeren**. De leden van de NHRPH worden vaak in beslag genomen door hun verplichtingen in het verenigingsleven en zijn helaas niet altijd in de mogelijkheid om aan bepaalde verzoeken te voldoen. De uitdaging van de Rechtvaardige Transitie is evenwel zeer belangrijk voor de NHRPH. Daarom vraagt de NHRPH om te worden betrokken bij de werkzaamheden die volgen op de Conferentie.

- ⇒ **De NHRPH vraagt dat de behoeften van PMH in aanmerking worden genomen bij het definiëren van het ganse klimaatplan – en niet enkel voor het gedeelte “zorgsysteem”.**
- ⇒ **Dit advies is een eerste stap. De NHRPH vraagt op een gestructureerde manier te worden betrokken bij de verdere denkoefening en uitvoering.**

B. Wat betreft de kern van de bezorgdheden

a. het structureel betrekken van de NHRPH en van de andere adviesraden voor personen met een handicap

De NHRPH wil allereerst benadrukken dat het veel minder duur en energieverwendend is om correct uitgewerkte oplossingen in te voeren dan om ze a posteriori te moeten corrigeren. De verdeling van de bevoegdheden in België is van die aard dat politici en administraties moeten overleggen met de adviesraden voor personen met een handicap naargelang van de behandelde domeinen.

- ⇒ **De NHRPH vraagt dat de praktische modaliteiten voor een complete en doeltreffende raadpleging zo snel mogelijk worden vastgelegd voor de in België bestaande adviesraden voor personen met een handicap.**

b. Wat betreft de lijst met uitdagingen

De NHRPH betreurt dat er geen **uitdaging “handicapsituatie” of “obstakels voor de participatie aan het maatschappelijk leven”** is opgenomen. Heel wat PMH kunnen momenteel immers niet op gelijke voet met de anderen deelnemen aan de samenleving. Dat is het geval voor heel wat PMH voor wie de omgeving totaal ontoegankelijk is. Indien het transitieproces niet vanaf het begin rekening houdt met deze realiteit, zal ze het reeds in de samenleving bestaande onevenwicht op catastrofale wijze verergeren. Werken aan het wegnemen van obstakels zou zeker een structureel verschil maken. Voor meer informatie over het toegankelijk maken, zie de [positienota van de NHRPH over de toegankelijkheid](#).

Het rampzalige voorbeeld van **de digitale transitie** spreekt voor zich: haastig ontwikkeld, voornamelijk gestuurd door commerciële motieven, laat de digitalisering hele bevolkingsgroepen volledig uit de boot vallen. Erger nog, nu de machine in gang is gezet, lijkt het steeds moeilijker, zo niet onmogelijk, om de koers te corrigeren.

In het dagelijks leven komen er steeds meer situaties van uitsluiting voor: de onmogelijkheid om nog papieren facturen te bekomen (bv. Proximus), de scanprocedure voor drank in blikjes in Vlaanderen die ontoegankelijk is voor blinde personen, ... Sinds 2020 heeft de NHRPH [meerdere adviezen](#) uitgebracht waarin de problemen in verband met de digitale kloof worden belicht. In de [positienota over de digitale kloof van 20/06/2022](#) komt de problematiek uitgebreid aan bod.

De NHRPH benadrukt ook het verband met de uitdagingen van **de inclusie van de behoeften van PMH**, zowel op het gebied van vervoer, verzorging, huisvesting, opleiding en werk als op het gebied van goederen en diensten in het algemeen.

- ⇒ **De NHRPH vraagt dat de uitdagingen van de digitale transitie en van het toegankelijk maken van de omgeving worden toegevoegd aan de lijst met prioritaire uitdagingen.**

Landbouw en voedselsysteem

De NHRPH stelt vast dat het rapport veel elementen geeft over de organisatie van de landbouw, in de zin van landbouw op mensmaat en het stimuleren van gezonde voeding. Het geeft daarentegen weinig aanbevelingen of aandachtspunten over het **voedseldistributiesysteem**. Toch lijkt het grootdistributiesysteem aan de basis te liggen van de buitensporige ontwikkeling van extreem intensieve landbouw en voeding van slechte kwaliteit in termen van voedingswaarde (slechte vetten, te veel suiker, additieven en andere bewaarmiddelen). Het verband tussen ziekte – of zelfs handicap – en voeding is duidelijk. Is het geen groot risico om het ene te willen verbeteren zonder het andere te corrigeren?

Heel wat PMH worden geconfronteerd met **inkomensproblemen**. Velen onder hen leven van tegemoetkomingen waarvan de bedragen [onder de armoedegrens](#) liggen. De inflatie van de afgelopen 2 jaar heeft de situatie nog verergerd.

Deze problemen worden benadrukt door het feit dat de vele maatschappelijke barrières ervoor zorgen dat personen extra kosten hebben wegens hun handicapsituatie. Zij zullen dus wellicht minder dure producten met een minder goede voedingskwaliteit kopen.

Daar komt nog bij dat groothandels over het algemeen wat beter toegankelijk zijn dan buurtwinkels. PMH hebben er nochtans belang bij om, dicht bij hun woonst, perfect toegankelijke winkels te hebben.

- ⇒ **De NHRPH vraagt om kwaliteitsproducten financieel toegankelijk te maken voor personen met een handicap.**
- ⇒ **De NHRPH vraagt om buurtwinkels toegankelijk te maken voor PMH.**

Residentiële en niet-residentiële gebouwenstock

Voor veel PMH is de keuze waar ze willen wonen theoretisch: de fysieke toegankelijkheid van het gebouw en de omgeving, de financiële toegankelijkheid, de beschikbaarheid van kwaliteitszorg aan huis,... zijn allemaal criteria die belangrijk zijn voor de persoon, in die mate dat die geen echte keuze heeft.

Veel PMH zijn geen eigenaar. Zij kunnen hun woonst dus niet energiezuiniger maken. Zij kunnen ook niet van eventuele steun genieten. Rekening houdend met de hoge huurprijzen wonen zij vaak in gebouwen met lage energie-efficiëntieprestaties.

De titel verwees naar residentiële en niet-residentiële gebouwenstock. De aanbevelingen hebben geen betrekking op het niet-residentiële.

- ⇒ **De NHRPH vraagt om van de toegankelijkheid van huisvesting een prioriteit te maken. Er bestaan al jaren regels voor het niet-residentiële park. Ze worden slechts zelden toegepast, doorgaans door een gebrek aan controle en toepasbare sancties. De NHRPH wil dat overtreders worden bestraft.**
- ⇒ **De NHRPH wenst dat voortaan in alle nieuwbouwen en renovatieprojecten normen voor aanpasbaarheid worden opgenomen, zodat een woonst bewoond door een persoon zonder specifieke behoeften gemakkelijk en zonder noemenswaardige kosten kan worden verkocht of verhuurd aan een persoon met dergelijke behoeften.**

- ⇒ **De NHRPH wenst dat PMH een energiezuinige woonst kunnen kopen of huren, die voldoet aan hun specifieke behoeften en in de buurt van toegankelijke winkels en diensten ligt.**

Zorgsysteem

PMH maken globaal genomen heel vaak gebruik van het zorgsysteem. Dit kan rechtstreeks worden gelinkt aan hun handicapsituatie of er een onrechtstreeks gevolg van zijn: handicapsituatie – laag inkomen – slechte huisvesting – voeding van mindere kwaliteit – afzien van nochtans essentiële verzorging (bv. tandarts)... Sommige personen belanden in een zeer negatieve spiraal.

De fysieke en intellectuele toegang tot zorg [is ontoereikend](#). Het "algemeen" zorgpersoneel heeft vaak onvoldoende kennis van de behoeften van personen met een handicap.

- ⇒ **De NHRPH eist dat PMH de verzorging kunnen krijgen die ze nodig hebben binnen een redelijke afstand van hun woonplaats. Zorginfrastructuren moeten toegankelijk zijn en zorgverleners moeten de tijd en de kennis hebben om een kwalitatieve en voor al hun patiënten begrijpelijke behandeling te waarborgen.**

Mobiliteit en transportsysteem

De NHRPH stelt vast dat het toegankelijk maken van het openbaar vervoer veel te traag verloopt.

In te veel omstandigheden kan de persoon met een handicap geen gebruik maken van het openbaar vervoer op gelijke voet met de andere reizigers: verplichte voorafgaandelijke aanvraag van assistentie in stations, ontoegankelijkheid van materieel en haltes, ontoereikende intermodaliteit, ... Voor te veel personen is helaas de enige oplossing nog steeds om zich individueel te verplaatsen.

Het lijkt erop dat de digitalisering die wordt voorgesteld als een vooruitgang in feite enkel aangewend wordt als gelegenheid om de personeelskosten te verminderen: de dienstverlening wordt verminderd, terwijl de vrijgekomen tijd een betere begeleiding mogelijk zou moeten maken...

- ⇒ **De NHRPH verwacht dat een van de prioriteiten op de planning op hoog niveau zal zijn dat PMH zich zonder belemmeringen moeten kunnen verplaatsen naar de bestemmingen van hun keuze, met inbegrip op Europees niveau. Zij moeten zich kunnen verplaatsen op het tijdstip van hun keuze, zonder enige voorafgaande**

reservatietermijn van de assistentie. De persoon moet zelfstandig kunnen reizen en indien nodig kwalitatieve begeleiding krijgen, en dit zonder reservatietermijn.

Bij wijze van conclusie dringt de NHRPH er sterk op aan dat de vanuit kilmaatoogpunt noodzakelijke transitie niet langer de behoeften van PMH negeert. Ze moet voortaan gebeuren op basis van gestructureerd en regelmatig overleg met PMH via de [bestaande adviesraden voor personen met een handicap](#).

Voor de NHRPH,

Gisèle Marlière
Voorzitster